

і галузевих орієнтирів, що узгоджено й визначено на рівні держави Федеральним міністерством продовольства та сільського господарства (BMEL) й реалізується громадськими об'єднаннями аграрно-промислової сфери і торгового сектора економіки Німеччини та їхніми учасниками.

Рис. 1.10. Продуктовий ланцюжок Німеччини¹⁶¹

1.14 Специфіка ризиків демографічної безпеки при вживанні слабоалкогольних напоїв

Актуальність. Зміни якості населення безпосередньо пов'язані з демографічними ризиками, які характеризуються індексами розвитку людського потенціалу, складовими якого є очікувана тривалість життя (довголіття), рівень освіченості та рівень життя. Споживання алкоголю є одним з важливих чинників демографічних ризиків, моніторинг якого здійснюється на глобальному рівні з 1974 р.¹⁶² За даними ВООЗ Україна посідає шосте місце в світі за рівнем споживання алкоголю – 14,3-13,9 л етилового спирту (ЕС) на душу населення за рік (періоди 2003-2005 та 2008-2010 р.р. відповідно). Ідентифікація ризиків, пов'язаних з вживанням АН для здоров'я людини проводиться із залученням значного обсягу як експериментальних, так і епідеміологічних даних. Останнім часом привертає до себе увагу проблема раннього споживання АН та пов'язані з цим демографічні ризики, що призводять до низки соціальних та медико-біологічних

161 Стратегии обеспечения безопасности пищевой продукции / Федеральное министерство продовольствия, сельского хозяйства и защиты прав потребителей Федеративной Республики Германия. – Берлин : BMELV, 2008. – 40 с.

162 Global status report on alcohol and health 2014.–World Health Organization.– 2014.–376 p.

проблем. Як видно з даних міжнародного моніторингу, що проводиться ВООЗ (популяція віком 15 років та старше) та даних, накопичених у ході виконання проекту Європейського опитування учнів щодо вживання алкоголю та інших наркотичних речовин (The European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs (ESPAD)) (молодь віком 15-16 років)¹⁶³ існує певна різниця у спектрі напоїв, що підлягають дослідженням. На відміну від ВООЗ, що враховує споживання традиційних видів АН – пива, вина, міцних АН та «інших», програма ESPAD виділяє в окрему категорію слабоалкогольні напої, або алкопоп (alcorop), що свідчить про їх значимість в самі цій віковій категорії.

Метою статті є ідентифікація ризиків, пов'язаних з споживанням САН та визначення їх специфіки в Україні.

Виклад основного матеріалу. Слабоалкогольні напої (САН) є інноваційним продуктом, що з'явився на ринку у 90-х роках ХХ століття. Таким чином вони мають відносно коротку історію існування в якості харчового продукту, який не є традиційним (відсутні еволюційні механізми адаптації до можливого ушкоджуючого впливу інноваційної рецептури, що являє собою штучну багатокомпонентну суміш, відсутні культурні механізми регуляції споживання).

Згідно чинного законодавства України САН визначаються як «алкогольні напої з вмістом ЕС від 1,2 до 8,5 відсотка об'ємних одиниць та екстрактивних речовин не більше як 14,0 г на 100 см³, виготовлені на основі водно-спиртової суміші з використанням інгредієнтів, напівфабрикатів та консервантів, насичені чи ненасичені діоксидом вуглецю»¹⁶⁴. Технологічно САН відрізняються від інших напоїв з аналогічним вмістом ЕС, але є традиційними і виробляються в процесі натурального бродіння (пиво, квас, медовуха). САН класифікуються як «інші, на основі нетрадиційної сировини»¹⁶⁵.

163 The 2011 ESPAD Report Substance Use Among Students in 36 European Countries /B.Hibell, U.Guttormsson, S.Ahlström, O.Balakireva, Th.Bjarnason, A.Kokkevi, L.Kraus – 390 p.

164 Закон України від 21.01.2010 № 1824-17 Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обмеження споживання і продажу пива та слабоалкогольних напоїв. – Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2010. – N 11. – С.111.

165 Удодов.С. Міні індустрія: класифікація засобів виробництва безалкогольних та слабоалкогольних напоїв /С.Удодов // Харчова і переробна промисловість. – 2009. – №1 (353). – С. 13-15.

Таким чином, споживання САН супроводжується рядом специфічних харчових ризиків – по-перше, ризику посилення негативного дії внаслідок токсичного впливу на організм людини суміші інгредієнтів продукту¹⁶⁶; по-друге, ризик вживання нетрадиційних продуктів – таких що не мають значної історії споживання та є інноваційними, на що звертають увагу регуляторні документи Європейського Союзу¹⁶⁷.

Саме завдяки своїй новизні САН за короткий період існування на ринку харчових продуктів швидко набули популярності, особливо у молодіжному середовищі, внаслідок чого й отримали назву «алкопоп»^{168, 169, 170}.

Як відомо, вплив алкоголю не оминає жодної з функціональних систем організму^{171, 172} і характеризується комплексним багатofакторним проявом токсичних та адаптаційних ефектів, що можуть значною мірою розрізнятися залежно від тривалості впливу, дози, умов надходження, концентрації розчину ЕС, індивідуальної та видової чутливості¹⁷³.

Особливості ризиків для здоров'я АН в цілому та САН зокрема зумовлені поєднанням властивостей хімічної речовини (ЕС) та харчового продукту (напій) (табл. 1.17).

166 SCHER, SCCS, SCHENIHR, scientific opinion on the Toxicity and assessment of chemical mixtures, 2012 – 50 p.

167 Draft report on impact assessment for a regulation replacing regulation (EC) No 258/97 on novel food and novel food ingredients.– Comission of the European Communities.– Brussel.– 2008.– 124 p.

168 Young people, alcohol, and designer drinks: a quantitative and qualitative study /Hughes K., MacKintosh A. M., Hastings G.[et al.]– British Medical Journal.–1997.– № 314.– P. 414-418.

169 Alcopops, alcohol consumption and alcohol-related problems in a sample of German adolescents: is there an alcopop-specific effect? /Kraus L; Metzner C; Piontek D.// Drug Alcohol Depend. – 2010.– №110(1-2) .– P.15-20.

170 Oxford English Dictionary The definitive records of the English language [Електронний ресурс]. URL: http://public.oed.com/?post_type=page&s=alcopop, доступ: 03.08.2014.

171 Симонов П. В. Эмоциональный мозг / П. В. Симонов. – М.: "Наука", 1981. – 215 с.

172 Харченко О.І. Токсична дія етанолу та його продуктів на організм / О.І. Харченко, Л.І. Гавриш, Л.І. Остапченко // Вісн. НАН України. – 2006. – № 3. – С. 57-64.

173 Farren C.K. Trait markers for alcoholism: Clinical utility / C. K. Farren, K. F. Tipton // Alcohol and Alcoholism. – 1999. – V. 34. – № 5. – P. 649-665.

Таблиця 1.17

**Особливості оцінки токсичності хімічних
та харчових речовин¹⁷⁴**

Хімічна речовина	Харчовий продукт
Речовина звичайно проста за хімічним складом, або хімічно чиста сполука	Складна суміш багатьох речовин*
Вищий рівень дози чинить ефект*	При забезпеченні максимального рівня дози, яка може бути включена до раціону харчування, токсичний вплив є малоймовірним
Малі дози надходження до організму (звичайно менше, ніж 1 % у харчовому продукті, або добовій нормі продуктів харчування)	Високі дози надходження до організму з їжею (звичайно більше 10 %) *
Забезпечити вплив більш високої, діючої дози на організм легко *	Забезпечити вплив більш високої дози на організм складно
Прояви гострого токсичного впливу є очевидними*	Прояви гострого токсичного впливу простежити важко або неможливо
Звичайно не є харчовими речовинами	Є складовою раціону *
Мають специфічний шлях метаболізму в організмі, який можна визначити сучасними методами*	Мають складний метаболізм, що важко простежується
Залежність ефекту від дози є вираженою*	Залежність ефекту від дози, або відсутня, або надзвичайно складна

* – характеристики, властиві САН

Як видно з таблиці, САН є багатокомпонентною сумішшю речовин, що підвищує ризик посилення їх токсичного впливу при сумісному надходженні до організму ¹⁷⁵. САН застосовуються в

¹⁷⁴ Toxicological assessment of novel (including GM) foods [Електронний ресурс]. URL: <http://acnfp.food.gov.uk/acnfpapers/inforelatass/toxrev>, доступ: 03.08.2014.

¹⁷⁵ SCHER, SCCS, SCHENIHR, scientific opinion on the Toxicity and assessment of chemical mixtures, 2012 – 50 p.

ефективних дозах (викликають сп'яніння), а при їх споживанні легко досягаються високі дози (внаслідок застосування смакових добавок, низької концентрації алкоголю) аж до розвитку гострої стадії отруєння¹⁷⁶. Надходження до організму САН значним чином залежить від характеру харчування, споживання має виражені індивідуальні риси стосовно дози та режиму. Хоча метаболізм ЕС, що входить до складу САН, добре досліджений, його вплив може суттєво змінювати метаболізм інших речовин та гомеостаз організму в цілому. Для САН характерна виражена залежність ефекту від дози.

Оцінка медико-біологічних ризиків, пов'язаних із вживанням САН базується на оцінці токсичного впливу ЕС. За результатами токсикологічних та епідеміологічних досліджень визначено допустиму добову дозу (ДДД) ЕС для організму людини, що базується на ризику розвитку ураження печінки (цирозу) і складає 2,6 г абсолютного ЕС¹⁷⁷.

ДДД (поряд з максимально допустимим рівнем вмісту в продукті, допустимим добовим споживанням тощо) є одним із провідних гігієнічних нормативів для визначення безпечності речовин, що надходять до організму з їжею. За визначенням така доза речовини при щоденному надходженні не чинить ушкоджуючого впливу, в тому числі і впливу на центральну нервову систему, заради якого саме і споживають АН. Таким чином, АН є шкідливими за фактом свого існування і мова може йти лише про мінімізацію ризиків для здоров'я при їх споживанні.

Згідно даних міжнародної статистики в Україні 92,1 % чоловіків та 83,6 % жінок, вживали алкоголь хоча б один раз у житті¹⁷⁸, що характеризує проблему споживання алкоголю як соціальну, а не лише як медико-біологічну, та свідчить про важливість розробки адекватних засобів ризик-менеджменту у даній сфері. Керування ризиками вживання алкоголю здійснюється державою шляхом розробки та впровадження регуляторних актів заборонного характеру, а також на індивідуальному рівні, оскільки суб'єктами прийняття рішення про обмеження ризиків, пов'язаних з впливом алкоголю є

176 Сравнительное исследование психо-физиологических эффектов водки, пива и слабоалкогольного газированного напитка / Моисеев В.С., Кобалава Ж.Д., Котовская Ю.В. [и соавт.] // Вопросы наркологии, 2003.–№ 2.–С.22-35.

177 Dirk W. Lachenmeier Epidemiology-based risk assessment using the benchmark dose/margin of exposure approach: the example of ethanol and liver cirrhosis / Dirk W Lachenmeier, Fotis Kanteres and Jurgen Rehm // Int. J. Epidemiol.– 2011.– № 40(1).– P. 210-218.

178 Global status report on alcohol and health 2014.–World Health Organization.– 2014.–376 p.

абсолютна більшість популяції. Серед факторів прийняття рішення, спрямованого на зменшення ризику, можна виділити фізіологічну (психоемоційну) зрілість, соціальну відповідальність, рівень інформованості, наявність об'єктивних обмежуючих факторів (нормативні, законодавчі акти, медичні рекомендації). Оскільки в основі прийняття рішення мають лежати чіткі критерії, які характеризують ризик, науково обґрунтовуються компромісні, помірні рівні добового вживання алкоголю. Так, за даними Національного інституту дослідження алкогольної залежності та алкоголізму США¹⁷⁹ помірний рівень споживання ЕС становить 24 г для чоловіків та 12 г для жінок у перерахунку на абсолютний ЕС, і може дещо різнитися у національних рекомендаціях різних країн. Національні рекомендації враховують також і режими споживання алкоголю. Так, рекомендації Канадського Центру дослідження Залежностей та Психічного здоров'я¹⁸⁰ надають інформацію про рівні ризиків для здоров'я при споживанні алкоголю залежно від його кількості та режиму споживання¹⁸¹ (табл. 1.18).

Таблиця 1.18

Рівні граничного впливу ЕС за різних режимів споживання

Рівень ризику	Стать	Вживання ЕС (г/добу)	Режим споживання
Низький	чол.	13,6	1 раз на день
	жін.	27,2	
	чол.	17,5	9 разів на тиждень
	жін.	27,2	14 разів на тиждень
Високий (пияцтво)	чол., жін.	54,4	4 рази на день

Як видно з наведених у таблиці даних, споживачеві надається кількісне визначення межі високого ризику. Нажаль, ВООЗ констатує відсутні наразі в Україні національних рекомендацій щодо вживання АН¹⁸².

¹⁷⁹ Alcohol alert. National Institute of alcohol abuse and Alcoholism № 16 PH 315 April 1992. – [Електронний ресурс]. URL: <http://pubs.niaaa.nih.gov/publications/aa16.htm>, доступ 03.08.2014.

¹⁸⁰ Dirk W. Lachenmeier Epidemiology-based risk assessment using the benchmark dose/margin of exposure approach: the example of ethanol and liver cirrhosis / Dirk W Lachenmeier, Fotis Kanteres and Jurgen Rehm // Int. J. Epidemiol. – 2011. – № 40(1). – P. 210-218.

¹⁸¹ Alcohol alert. National Institute of alcohol abuse and Alcoholism № 16 PH 315 April 1992. – [Електронний ресурс]. URL: <http://pubs.niaaa.nih.gov/publications/aa16.htm>, доступ 03.08.2014.

¹⁸² [Електронний ресурс]. URL: http://www.who.int/substance_abuse/

Одним із важливих факторів впливу на процес індивідуального управління ризиками внаслідок споживання АН є позиція виробника АН, який, будучи обмеженим державними регуляторними актами, використовує витончені механізми маркетингового впливу на споживача шляхом втручання в його психоемоційну сферу. В умовах високої насиченості ринку саме використання емоційної складової характеристик товару, може призводити до суттєвих успіхів у справі просування товару на ринку. Сьогодні 2/3 (62 %) споживачів керуються почуттями, а не розумом, приймаючи рішення на користь того чи іншого товару¹⁸³. Таким чином, зусиллям суспільства в цілому, та кожного його члена, спрямованим на зниження ризиків споживання алкоголю, протистоїть реакція виробника, спрямована на підвищення конкурентоспроможності товару у боротьбі за споживача.

Очевидно, що рецептура, далека від традиційної, широкий асортимент смаків з високим вмістом цукру, привабливий колір та аромат завдяки використанню харчових добавок не тільки робить САН успішним ринковим продуктом, але й спрямовує його на молодіжну аудиторію¹⁸⁴, адже саме молодь швидко і активно реагує на різноманітні нововведення. Значна увага приділяється як яскравому вигляду продукту, завдяки використанню харчових барвників, так і яскравому дизайну упаковки САН. При цьому, найбільш широко застосовуються пляшки/банки об'ємом 0,5 та 0,33 мл, розраховані на індивідуальне споживання. Як видно (табл. 1.19), за умов вмісту ЕС 5,0 г/кг і вище навіть менша упаковка містить кількість ЕС, що перевищує помірний рівень споживання для жінок, упаковка 0,5 л містить дози ЕС, що суттєво перевищують рівень для споживачів обох статей.

publications/global_alcohol_report/profiles/ukr.pdf. доступ: 03.08.2014.

183 Мазур Е.Е. «Эмоциональный маркетинг»: миф или новая маркетинговая концепция / Е.Е. Мазур // Маркетинг в России и за рубежом. – 2012. – № 1. – С. 58-72.

184 Alcopops, alcohol consumption and alcohol-related problems in a sample of German adolescents: is there an alcopop-specific effect? /Kraus L; Metzner C; Piontek D.// Drug Alcohol Depend. – 2010.– №110(1-2) .– P.15-20.

Таблиця 1.19

Кількість ЕС, що міститься в одній упаковці САН

Вміст ЕС у САН		Об'єм упаковки, л	
% за масовою часткою, г	% за об'ємною часткою, мл	0,35	0,5
1,2	1,5	4,0	6,0
5,0	6,0	17,5 ^а	25,0 ^{а б}
6,8	8,5	22,4 ^а	34,0 ^{а б}

^а - перевищення помірною рівня застосування для жінок;

^б - перевищення помірною рівня застосування для чоловіків.

Таким чином, ризик перевищення помірної рекомендованої дози при споживанні САН закладений вже у вимогах до пакування продукту – важливої складової мерчандайзингової політики виробника. Яскравий дизайн упаковки відрізняється від дизайну упаковки традиційних напоїв і робить САН схожими на безалкогольні напої. Вже на рівні сприйняття продукту простежується виражений вплив на психоемоційний стан споживача, який тісно пов'язується, фактично сумується, з токсичною (за впливом на центральну нервову систему) дією алкоголю. На нашу думку, важливо визначити те, яким чином відбувається взаємодія сприйняття продукту споживачем, об'єктивних характеристик продукту та засобів маркетингової політики (табл. 1.20), що в сукупності призводять до перевищення норм споживання ЕС у складі САН.

Як видно з таблиці 1.20, властивості САН як ринкового продукту мають безпосередній зв'язок з позитивним впливом на психоемоційний стан споживача, серед яких превалює відчуття комфорту, безпеки, задоволення, з елементом новизни (незвичності, нетрадиційності), що й призводить до послаблення контролю за споживанням.

Контроль за споживанням АН у віці до 18 років має здійснюватися на законодавчому рівні і має чітко визначений заборонний характер, у більш старшому віці рівні споживання визначаються самим споживачем. Індивідуальна оцінка ризику

у випадку споживання САН, завдяки вираженій емоційній складовій продукту, значною мірою залежить від сприйняття ризику (табл. 1.21)¹⁸⁵.

Таблиця 1.20

Характеристики САН та маркетингові заходи, спрямовані на посилення споживчої мотивації

Мотивація споживача	Характеристика САН	Маркетингові заходи
- вдоволення необхідності у транквілізуючому ефекті - підвищення самооцінки	- вміст етанолу в концентрації 1,5-8,5 % за об'ємною часткою	- створення інноваційних рецептур з низьким вмістом ЕС, ароматизаторами та смаковими добавками
- вдоволення харчової мотивації	- приємний смак	
- вдоволення естетичних потреб	- привабливий колір продукту за рахунок використання харчових барвників - приваблива упаковка - приємний аромат	- привабливе пакування - реклама торгової марки - вміст барвників
- відчуття безпечності споживання	- відносно менший ризик гострої інтоксикації, порівняно з міцними напоями	- «маскування» під безалкогольні напої - засоби мерчандайзингу (розміщення поряд з безалкогольними напоями)

Таблиця 1.21

Характеристики ризику, що впливають на його сприйняття

Характеристики, що посилюють сприйняття ризику	Характеристики, що знижують сприйняття ризику
Більший ризик	Менший ризик
Недобровільний	Добровільний
Штучний	Природний
Ризики, контрольовані іншими особами	Ризики, контрольовані самим індивідом
Ризики без зиску	Ризики з зиском
Джерела інформації про ризик, що не заслуговують довіри	Джерела інформації про ризик, що заслуговують довіри

Як видно з таблиці 1.21, при вживанні САН ризик сприймається як менший, порівняно з вживанням міцних АН, має добровільний характер, контролюється самим споживачем, має елемент економічного зиску (низька ціна продукту). Щодо інформації про ризик вживання САН, то вона, за умов відсутності національних рекомендацій щодо споживання алкоголю, має досить абстрактний для споживача характер, оскільки не завжди є зваженою за обсягом, конкретно та доступно, що також знижує ризик відчуття безпеки у споживача. При цьому лише наявність синтетичних складових у САН (штучна природа) може підсилювати сприйняття ризику. Цікаво, що саме цей аспект при розробці нових рецептур напоїв активно пропагується як перспективний¹⁸⁶. Розглядається можливість заміни (повної, або часткової) синтетичних інгредієнтів на складові традиційних харчових продуктів (цукор, рослинні екстракти, рослинні барвники та ін.). На думку виробника це дасть можливість позиціонувати напої як «натуральні» за складом, що призведе до остаточної мінімізації сприйняття ризику споживачем при вживанні САН. Така тенденція відображає певні позитивні тенденції сучасного маркетингу, спрямовані на зменшення вмісту синтетичних інгредієнтів у САН і свідчить про гнучкість сучасної трейд-маркетингової системи, яка пристосовується до умов роботи в умовах високої насиченості споживчого ринку. Маркетингові дослідження в останні роки активно враховують факт настороженості споживача щодо не-

186

Ишак Е.Р. Проблемы качества слабоалкогольных коктейлей / Е.Р. Ишак // Сибирский торгово-экономический журнал. – 2012. – № 15. – С.107-110.

безпечності продукту, проте вони зостаються спрямованими на збільшення споживання продукту (САН), а разом з тим – ЕС.

Проблема споживання алкоголю в Україні молоддю та, особливо, підлітками є гострою з огляду на погіршення демографічної ситуації¹⁸⁷. Дослідження свідчать, що розвиток алкогольної залежності багато в чому визначається віком, в якому починається споживання алкоголю¹⁸⁸. Так, споживання алкоголю у віці до 15 років призводить до розвитку залежності згодом приблизно у 40 % випадків, тоді як при збільшенні вікової границі до 21 року цей показник знижується в 4 рази. Саме вплив характеристик ринкового продукту на психо-емоційний стан споживача та низьке сприйняття ризику при споживанні САН призводять до раннього вживання алкоголю. При цьому важливими особливостями підлітка як споживача є:

1) більш швидке звикання до спиртних напоїв внаслідок фізіологічного-анатомічного незрілості організму. У підлітковому віці стабільний потяг до алкоголю формується у вісім разів швидше, ніж у дорослої людини, призводячи до різкого розладу поведінки підлітків. Індикатор однієї з початкових стадій алкоголізму – синдром похмілля, формується у підлітків через 1-3 роки систематичного пияцтва¹⁸⁹.

2) злоякісний перебіг хвороби, зумовлений руйнівним впливом алкоголю на організм, що знаходиться в стадіях формування;

3) прийняття підлітком великих доз алкоголю, як реакція опозиції (порушення встановленої заборони для даної вікової категорії), емансипації, самоствердження¹⁹⁰;

4) швидкий розвиток запійного пияцтва з регулярним вживанням алкогольних напоїв у кількостях, що призводять до вираженого сп'яніння, яке надає підліткові відчуття впевненості.

Обсяги споживання САН підлітками¹⁹¹ коливаються від од-

187 O'Malley P.M. Alcohol use among adolescents / O'Malley P.M., Johnston L.D., Bachman J.F. // *Alcohol Health and Research World*.– 1998. – № 22. – P. 85-93.

188 Grant B.F. Age at onset of alcohol use and its association with DSM-IV alcohol abuse and dependence: Results from the National Longitudinal Alcohol Epidemiologic Survey / Grant B.F., Dawson D.A. // *Journal of Substance Abuse*.– 1997. – № 9. – P.103-110.

189 Коробкина З.В. Профилактика наркотической зависимости у детей и молодежи: учебн. Пособие для студ. Высш. Учебн. Завед. / З.В.Коробкина, В.А.Попова// М., Академия.– 2002.– С.41-43.

190 Егоров А.Ю. Современные особенности раннего алкоголизма /А.Ю.Егоров// *Биомедицинский журнал*.– 2001.– Т.2.– С. 47-49.

191 Болотова В.О. Споживання підлітками слабоалкогольних на-

нієї пляшки (0,5 л) придбаної для себе, до 7-8 банок (по 0,33 л) при споживанні в компанії. Це становить від 25 г до 160 г ЕС, що приблизно в 10-60 разів перевищує допустиму добову дозу, встановлену для людини¹⁹².

За даними дослідження В. О. Болотова та Н. О. Ляшенко¹⁹³ 2/3 підлітків в Україні вживають САН, що свідчить про низьку ефективність встановлених заходів заборонного характеру та суспільно злорякисну ефективність цінової та маркетингової політики виробників. Високі ризики алкоголізації підлітків внаслідок цінової політики відображають дані, які свідчать про те, що 67 % хлопців та 65 % дівчат віком молодше 18 років вживали САН. Серед підлітків віком від 14 до 17 років, найбільше споживання спостерігається у 15 річних (82 %), к 17 рокам рівень споживання має тенденцію до зниження, проте залишається високим (59 %). Хоча гендерна структура споживачів САН майже однакова, показано, що хлопці частіше вживають дешеві напої, порівняно з дівчатами, які надають перевагу напоям середньої та високої цінової категорії, керуючись не економічною, а емоційною характеристикою товару. Очевидно, що за досягнення більшої економічної незалежності в старшому віці саме дівчата будуть більш активними споживачами САН. Про керівну роль емоційної складової у збільшенні ризику алкоголізації підлітків САН свідчить, що саме мода спонукала більшість з них (62 %) робити свій вибір на користь алкогольвміщуючого продукту, а третина підлітків керувалася рекламним компаніями. Цікаво, що автори дослідження виявили слабкість заборонної політики щодо вживання підлітками алкоголю у вигляді САН не тільки з боку державного регулювання, але й з боку родини: в родинях, де вживання САН каралося та в тих де не каралося, рівень вживання був майже однаковий – 60 та 63 %.

Дані опитування ESPAD в Україні свідчать, що для більшості (69 %) підлітків САН виявилися найдоступнішою формою АН. Незважаючи на підлітковий вік (15-16 років) значна частина опитаних вказали на практику вживання алкогольних напоїв за останні 30 днів у пабах, барах, ресторанах, дискотеках тощо. САН

поїв: соціологічне дослідження В.О.Болотова, Н.О.Ляшенко// Право і безпека.– 2012.– 3(45) – С. 313-318.

192 Alcohol alert. National Institute of alcohol abuse and Alcoholism № 16 PH 315 April 1992. – [Електронний ресурс]. URL: <http://pubs.niaaa.nih.gov/publications/aa16.htm>, доступ 03.08.2014.

193 Болотова В.О. Споживання підлітками слабоалкогольних напоїв: соціологічне дослідження В.О.Болотова, Н.О.Ляшенко// Право і безпека.– 2012.– 3(45).

промислового виробництва вживали 28,8 % хлопців та 35,9 % дівчат, що підтверджує існування гендерних розбіжностей у показниках споживання цього продукту. В Україні підлітки, що купували АН (за останні 30 днів перед опитуванням) надавали перевагу САН у 38 %, що на 137 % перевищує усереднений показник споживання цього продукту серед 36 Європейських країн. При цьому, серед інших напоїв 42 % дівчат обирали саме САН.

Висновки. В Україні, незважаючи на заборону вживання, підлітки, особливо дівчата, залишаються значною за обсягом споживчою групою САН. Дана вікова категорія, що являє собою репродуктивний, соціальний та інтелектуальний потенціал суспільства, залишається незахищеною від впливу агресивного маркетингу в умовах інтенсивного розвитку споживчого ринку АН. Ринок САН, може бути прикладом як вдалого маркетингу, так і пов'язаного з цим пропорційно зростаючого ризику для здоров'я популяції у цілому. Особливу увагу звертає на себе те, що в випадку САН ми стикаємося з ситуацією, коли фактично відбувається комплексний негативний вплив ЕС та маркетингових заходів на вищу нервову діяльність людини, особливо підлітків, що призводить до зниження суб'єктивної оцінки ризику, унеможливорює відповідальне керування ним, провокує соціально небезпечну (фактично – кримінальну) поведінку у вигляді нехтування заборонами вживання та зловживання алкоголем, що вимагає подальших досліджень та запровадження науково обґрунтованих засобів обмеження впливу маркетингових інструментів на емоційну сферу людини.

1.15 Податкова медіація як інструмент посилення фінансової безпеки держави

Актуальність. Сучасні деструктивні геополітичні зміни гостро ставлять питання забезпечення фінансової безпеки України, а втрата бюджетних надходжень є не лише небажаним, але і недопустимим явищем, що послаблює здатність протистояти внутрішнім та зовнішнім впливам. Перед нашим суспільством постали нові виклики, що і зумовило необхідність швидкої перебудови вітчизняного законодавства. Оскільки основним джерелом поповнення казни є податкові надходження, то податкова заборгованість, за умов її неефективного адміністрування, перетворюється із чинника фінансової безпеки на ризик та загрозу. Слабкими місцями податкової складової фінансової безпеки ми вважаємо податковий борг, який щороку зберігається та наростає,